

Tropiske træfrø fra hånd til hånd

I nutidens ulandsprojekter er der fokus på at sætte lokalbefolkningerne i stand til at hjælpe sig selv til bedre livsvilkår. Skovbrugsrådgiver Anders Ræbild fra Skov & Landskab ved KVL har flere års erfaring på området

■ AF LINE WADUM

I byen Nobéré i Burkina Faso i det vestlige Afrika står nérétræet stort og flot sporadisk på de marker, som de lokale bønder dyrker. Træet er en vigtig ernæringskilde for bønderne. Det producerer bælg med proteinrige frø, der bruges som linser i madlavningen og til babymad. Træet bruges også medicinsk. Kigger man nøjere efter, står der ingen unge træer. Der sker ingen naturlig regeneration af træerne.

Det vil for alvor blive et problem for lokalbefolkningen om 20-30 år, når træerne forfalder. Træerne bidrager med proteiner til en ellers ensidig kost, som primært består af hirse. Der er i forvejen fejler-næring i området - især blandt børn - og i Nobéré er der en klinik for fejler-næring. Hvis træet forsvinder, risikerer problemerne med fejler-næring at blive endnu større. Allerede nu er prisen på frø fra nérétræet blevet dyrere på markederne, og prisen vil fortsat stige, fordi der kommer færre frø fra de aldrende træer.

Fænomenet er ikke ukendt. Mange steder både i Afrika og Asien er der ikke tradition for at plante træer systematisk. Desuden har bønderne ikke umiddelbar adgang til brugbare træfrø og planter. På Skov & Landskab arbejder forstkandidat *Anders Ræbild* fuldtids med projekter i ulande. I de sidste fire år har han bl.a. arbejdet på det Danida-finansierede PETREA-projekt (People, Trees and Agriculture in Africa) sammen med forskere fra institutioner i Burkina Faso, Tanzania og i Danmark.

- Projektet går ud på at sikre og forbedre leveforholdene for lokale folk i Burkina Faso og Tanzania. Det gør vi ved at undersøge, hvad der skal til for at bruge træer og buske optimalt i deres landbrugs-

produktion. Det sker i samarbejde med lokalbefolkningen, fortæller Anders Ræbild.

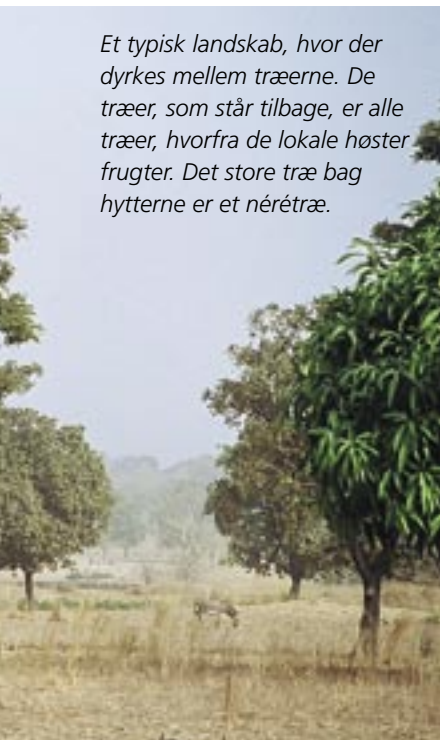
Træerne straffer

Syv lokale forskere fra et skovfrøcenter i Burkina Faso og fem forskere og studerende fra Danmark, heriblandt Anders Ræbild, har sammen udført feltarbejde i Nobéré ad flere omgange gennem de

Frøene af néré bliver gæret og formet til kugler (soubala), som benyttes i mange måltider. Nogle kvinder har specialiseret sig i fremstillingen og sælger dem på markedet.

Et typisk landskab, hvor der dyrkes mellem træerne. De træer, som står tilbage, er alle træer, hvorfra de lokale høster frugter. Det store træ bag hytterne er et nérétræ.

seneste fire år. Arbejdet har bestået af interview med lokale samt undersøgelser af de forskellige træers forekomster og betydning både for både mennesker og husdyr.

Forskergruppen har afdækket en lang række forhindringer i de lokales landbrugsproduktion. De vigtigste barrierer for lokalbefolkningens brug af træer er, at de har svært ved at få fat i træfrø af god kvalitet, at de har en begrænset ret til at plante træer (især kvinder), og at de har en manglende knowhow om såning, plantning og pleje af træerne. Hertil kommer lokale skikke som i nogen tilfælde helt kan afskrække folk fra at plante, flytte eller fælde træer.

I et tilfælde havde en lokal fra Burkino Faso to gange flyttet en busk, som stod for tæt på hans hytte. Efterfølgende var to af hans børn døde. Han søgte råd hos en medicinmand og fik at vide, at det var træets straf: Når træet skulle lide, måtte manden også lide.

Flere bønder tør ikke plante træer i tilfælde af, at de skal gå ud. For ifølge deres tro betyder et dødt træ, at man selv vil dø. Netop gennem projektets lange forløb og samarbejde med lokalbefolkningen er hindringer som disse kommet frem. Det er

indsigter, der kan være svære at få, hvis projekter bliver udført på kort tid og uden et samarbejde med lokalbefolkningen.

- Arbejdet er en lang og sej proces. Vi kan ikke starte et projekt og så forvente synlige resultater med det samme. Det er vigtigt at sætte sig ind i de lokale forhold og derigennem finde ud af, hvilke ændringer eller nye metoder der skal til for at få en bæredygtig landbrugsproduktion sat i værk, markerer Anders Ræbild.

Gennem projektet har det også vist sig, at der ikke er en mangel på vilje til at plante træer. Men mange har ikke ret til at plante træer på markerne.

- Det er typisk mænd, der har ejerskabet over jorden - det gør fx, at kvinder ikke har adgang til at dyrke jorden. Men det har vist sig, at når kvinder organiserer sig i grupper, så kan de godt få råderet over et stykke jord, oplyser Anders Ræbild.

Medicin og mango

Lokalbefolkningen i Burkino Faso er - ligesom i mange andre områder - afhængige af at kunne producere deres egen medicin, for de har ikke råd til at købe moderne medicin fra vesten. De burkinske

- Flere bønder tør ikke plante træer i tilfælde af, at de skal gå ud. For ifølge deres tro betyder et dødt træ, at man selv vil dø ●

Disse kvinder har deltaget i PETREA-projektet bl.a. med at udvælge de bedste frugttræer i området.

forskere har identificeret to træarter, der er vigtige i medicinske sammenhænge, men som er blevet mere sjældne pga. et mere intensivt landbrug. Forskerne samarbejder nu med en gruppe medicinmænd for at finde ud af, hvordan træerne kan dyrkes og sikres for fremtiden.

Forskergruppen har også set på en af de andre vigtige hindringer for plantning af træer, nemlig den manglende adgang til træfrø og planter. Der findes flere hundrede varianter af mango med forskellige egenskaber. De lokale har svært ved at få fat i gode, podede frugttræer. De bruger i stedet frø af frugter, som de køber på et lokalt marked. Frøene giver en meget dårligere kvalitet af frugter end frugter fra de podede træer, og de ringere frugter er svære at sælge. Forskerne har nu anbefalet metoder til distribution af træfrø og planter, som skal afprøves. Der skal ydes støtte i form af undervisning til de lokale planteskoler,

og lokale netværk skal styrkes, så de kan udveksle frø, planter og erfaringer.

Samtidig skal de lokale lære at plante de vigtige træarter og sidst, men ikke mindst afprøves metoder, som skal sikre kvinders adgang til jord og plantning af træer på den.

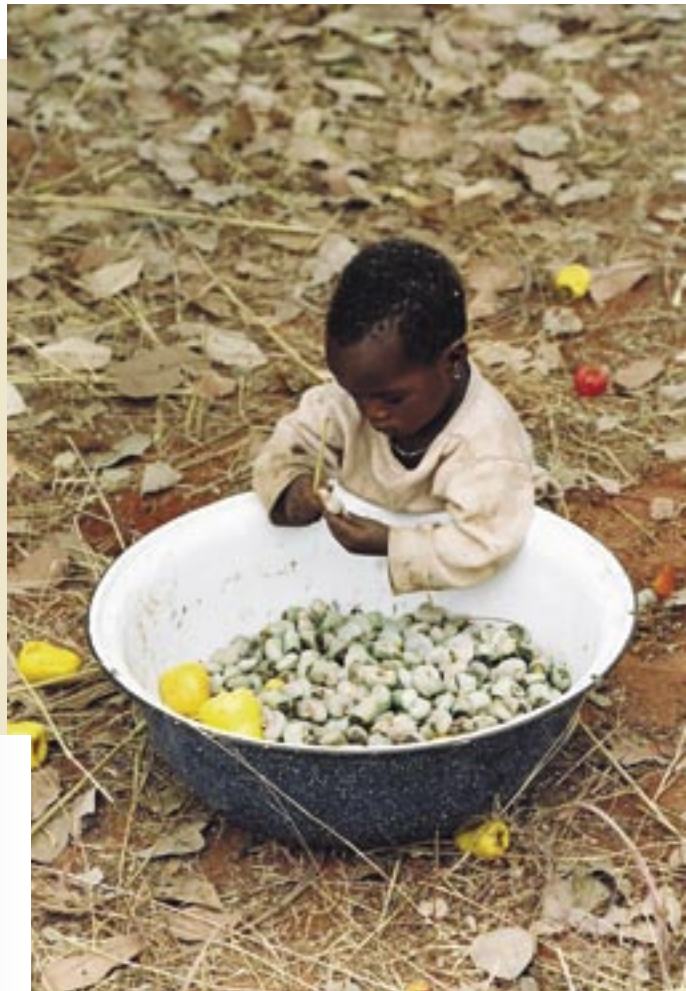
- Vi ser allerede resultater i de små af arbejdet, i byerne hvor vi udfører feltarbejdet. Kvinder er blevet organiseret og har startet plantning af træer. Der er også blevet bragt cashewnødder fra den ene by, så den anden by nu har startet en produktion af cashewtræer, fortæller Anders Ræbild.

Accept fra de lokale

Anders Ræbild og de andre projektmedarbejdere blev først mødt med skepsis, da de kom til landsbyen. De lokale ville ikke bare snakke, men se resultater. Men det har siden vendt sig, efterhånden som forskerne

Nérétræet tilhører ærteblomstfamilien. I forgrunden ses bælgene, til højre ligger de meget proteinholdige frø, og til venstre den gule frømasse, som er sukkerholdig og bruges til kager eller spises direkte.

Skov & Landskab er et selvstændigt center for forskning, undervisning, formidling og rådgivning vedr. skov, landskab og planlægning ved KVL. I øjeblikket indgår centret i omkring 50 større og mindre projekter i mere end 20 udviklingslande. Ca. 25 medarbejdere arbejder heltids med projekter i udviklingslande, mens et lignende antal bidrager med mindre inputs. Omkring 70 pct. af dem er jordbrugsakademikere.

og de lokale har lært hinanden at kende, og der er kommet nogle resultater fra projektarbejdet.

- Vi undgår ikke, at nogen først er skeptiske. Visse af de lokale har før oplevet, at der er kommet folk, som har stillet spørgsmål. En bonde, jeg talte med, blev i forbindelse med et andet projekt nægtet adgang til den nationalpark, hvor han havde dyrket sine afgrøder i mange år, fortæller Anders Ræbild.

- Faktisk er mange af de lokale meget interesserede i at prøve nyt ting, og hvis der er mulighed for det, suger de til sig af ny viden. I et område som Nobéré er det et problem, at der er så lidt udveksling og kommunikation både mellem lokale forskere og bønder, men også imellem bønderne. Derfor er det en fordel for de lokale at blive inddraget i projektet - de kommer til at snakke sammen og får idéer til, hvordan nogle af områdets problemer kan gribes an, beretter Anders Ræbild.

Lang vej til langsigtede løsninger

Der er allerede bevilget penge fra EU til det næste projekt, der skal uddybe undersøgelserne og afprøve de løsningsforslag, som forskergruppen i samarbejde med de lokale er kommet frem til. Men donorerne kan være utålmodige og vil have hurtige resultater.

- Det kan være svært at se resultaterne her og nu, fordi vi arbejder med træer, men også fordi det er vigtigt at få de lokale med i processen. Det tager tid at finde løsninger.

- Til gengæld håber vi at få brugbare resultater, som kan brede sig til andre områder. Det ville opfylde hovedformålet med arbejdet: At gøre bønderne selvhjulpne til bæredygtige og sunde leveforhold, konkluderer Anders Ræbild.

Cand. comm. Line Wadum er pressekoordinator ved Skov & Landskab